

ДВЕ РАННИ И РЕДКИ БИЛОНОВИ СКИФАТИ НА АЛЕКСИ I КОМНИН, НАМЕРЕНИ ПРИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИТЕ РАЗКОПКИ В СИЛИСТРА

Владимир Пенчев

По време на редовните археологически разкопки, провеждани в Силистра, бяха намерени две твърде редки билонови византийски скифати. Те са от най-ранния тип монети от този вид, сечен в самото начало на осъществяването от император Алекси I Комнин, през 1092 г., кардинална монетна реформа, довела до коренна промяна на паричната система във Византия¹. Описанието на тези интересни монети е следното²:

Алекси I Комнин. Билонови скифати – Първо константинополско монетосечене (1092/93 г.)³ – 2 броя.

1. Лице: Надпис: Таблица I, 1. Престолонаследникът Йоан II Комнин (вляво) и Христос (вдясно), който го коронясва, прави, насреща. Йоан II е със стема, дивитисион и лорос. С дясната си ръка държи лабарум, опрян на дясното му рамо, а с лявата – кълбо с кръст. Христос е с нимб, туника и мантия. Изображението е разместено поради подхлъзване на монетната матрица. По същата причина част от буквите на надписа са се отпечатали по два пъти.

Опако: Надпис: Таблица I, 2. Алекси I Комнин (вляво) и жена му, императрица Ирина (вдясно), прави, насре-

ща, държащи помежду си патриаршески кръст с дълга дръжка. И двамата са със стеми, дивитисиони и лороси. Императорът държи в дясната си ръка анексикакия. Императрицата е поставила лявата си ръка пред гърдите си.

Слабо корозирала⁴. Диаметър 25–28 мм. Тегло 3,41 г. (Обр. 1).

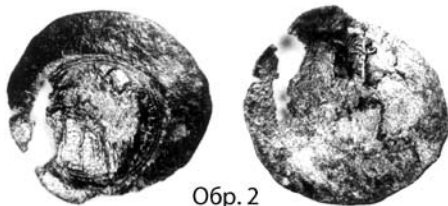
2. Лице: Надпис: Таблица I, 3. Изображението е като при лицевата страна на № 1, но от друга лицева матрица.

Опако: Надписът не личи. Едва личещото изображение е като при обратната страна на № 1, но от друга опака матрица.

Много силно корозирала⁵. Диаметър 25–28 мм. (Обр. 2).

Върху лицевите страни на разглежданите тук монети е представен Христос, който коронясва престолонаследника Йоан II Комнин. Смята се, че това изображение е свързано с официалната коронация на малкия, едва петгодишен

Обр. 2

Таблица 1

1. $\frac{1/\psi}{\text{IC X}} / \frac{\overline{\text{IC X}}}{\text{IC X}} / \text{-- ПТТТ}$

2. $\text{+ ΛΛC X I Ψ Δ - - - -}$

3. $\text{--- - / T Ψ K O K O}$

Йоан II, която е била осъществена през месец септември 1092 г. С този тържествен акт, Алекси I Комнин е целял да издигне за свой съуправител и престолонаследник първородния си син и по този начин да затвърди императорската власт в ръцете на Комниновата династия⁶. Същевременно, издадените по случай това важно събитие възпоменателни монети, са съставлявали първите емисии от новата византийска монетна система, базираща се на златния хиперперон (хиперпера, перпера)⁷. Откритите по време на разкопките в Силистра монети, които публикуваме понастоящем, са билонови скифати. Непосредствено след въвеждането на

новата византийска монетна система, билоновият скифатен номинал е бил равен по своята стойност на една четиридесет и осма част от стойността на златния хиперперон⁸. До колкото ни е известно от обнародвания в научната литература нумизматичен материал, произхождащ от разкопките на средновековни археологически обекти в България, това са първите открити за сега в нашата страна екземпляри от най-ранния тип византийски билонови скифати, сечени по въведената през 1092 г. монетна система.

БЕЛЕЖКИ

1. За тази реформа – виж М. Hendy. *Coinage and Money in the Byzantine Empire (1081–1261)*. Washigton, 1969, p. 14–49.
2. Изказвам своята благодарност на научния ръководител на разкопките в Силистра, доц. Ст. Ангелова от катедра Археология при СУ “Св. Климент Охридски”, за предоставената ми възможност да проуча и публикувам монетите.
3. М. Hendy. *Op. cit.*, p. 85, pl. 6, 10–11.
4. Монетата е намерена през 1994 г. в помещение северно от II тухлена стена, на дълбочина 15,13 м. Заведена е в инвентарната книга за монетите от разкопките в Силистра под № 1767.
5. Монетата е намерена през 2006 г. до един от зидовете на сграда № 1, на дълбочина 16,30 м. Заведена е в инвентарната книга за монетите от разкопките в Силистра под № 3630. Поради много силната ѝ корозиралост, настоящото ѝ тегло няма нищо общо с първоначалното. Затова не го прилагаме към описанието ѝ.
6. М. Hendy. *Op. cit.*, p. 40–41.
7. *Ibidem*, p. 46.
8. *Ibidem*, p. 25.

TWO EARLY RARE BILLON SCYPHATES OF ALEXIOS I COMNENOS,
FOUND DURING ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS IN SILISTRA

Vladimir Penchev

Summary

During the regular archaeological excavations in Silistra, two quite rare Byzantine billon scyphates were found. They are of the earliest coins of the type and were issued at the very beginning of the cardinal monetary reform, carried out by Emperor Alexios I Comnenos in 1092, a very important reform that brought to a fundamental change in the financial system of Byzantium.